

INVĂȚĂTORUL

ORG. ASOC. INVĂȚĂTORILOR ROM. DIN ARDEAL, CRIȘANA ȘI MARAMUREȘ
REVISTĂ PEDAGOGICĂ, SOCIALĂ ȘI CULTURALĂ

CUPRINSUL :

Traian Șuteu : Revista „Invățătorul“.

George Molan : Lucrul manual în țările Apusului.

Vasile Nossă : Centrele culturale.

Dr. Victor Chirilă : Organizarea economică a satelor.

V. F. Călugăru : Contabilitatea și administrația școalelor primare.

Cronică : Congresul profesorilor de pedagogie. — Un document elocvent. — O frumoasă apreciere. — Tabloul umilitor. — O lămurire. — Din activitatea Astei.

Bilanțul Băncii Invățătorilor.

Șt. Peneș : Un bilanț și o datorie.

Cărți și Reviste.

Bibliografie.

Redacția : Cluj, Casa Invățătorilor.

Administrația : Cluj, Piața Ștefan cel Mare No. 5 (Banca Invățătorilor).

CLUJ

TIPOGRAFIA „PROGRESUL” STRADA COGĂLNICEANU No. 4.

INVĂȚĂTORUL

ORG. ASOC. INVĂȚĂTORILOR ROM. DIN ARDEAL, CRIȘANA ȘI MARAMUREȘ
REVISTĂ PEDAGOGICĂ, SOCIALĂ ȘI CULTURALĂ

Revista „Invățătorul.”

În toate congresele noastre învățătoarești un punct de forță a fost *problema revistei*. Raportul redactorului totdeauna a provocat discuții aprinse. Cu toate prilejurile, diferiții vorbitori, au cercat să dea fel de fel de *soluții*, prin cari credeau că-i asigură *aparitia*. Și dacă Comitetul de redacție s'a conformat, nu tot așa putem spune despre cetitori.

Astfel, pe când noi ne-am năzuit, ca să-i dăm și o *formă simpatică*, executându-o în *condiții tehnice superioare*, și reușind a-i imprumuta un conținut *atrăgător, variat și bine selecționat*; pe atunci avem în rândurile noastre — durere — *sute și mii de colegi, cari nu o cunosc*. — Deși o credem *indispensabilă vieții școlare din plaiurile ardelenne*, totuși mulțimea cea mare s'a putut lipsi de hrana substanțială, pe care ea a împărțit-o de 9 ani încontinuu, lună de lună. Acesta e un fenomen îngrijorător, pe care ne simțim datori să-l semnalăm. Și o facem, cu destulă tristețe, spre a se vedea până unde se poate merge cu indiferentismul.

Am ajuns să împlinim primul deceniu de școală românească, în noua formație de Stat. În această vreme s'au ridicat la suprafață atâtea probleme importante, fără ca mulțimea cea mare să contribuie cu ceva la rezolvarea lor. S'au alcătuit atâtea instituții spre binele și folosul întregii învățătorimi, și — Doamne — avem între noi atâția cari nu le înțeleg rolul. Și ne vine așa de greu când colegi răsăriți, frecăți în viața socială, le greșesc scopul și le încurcă rostul. Aceasta se observă ori de câte ori se adresează în o chestie sau alta, trebuind noi să sortăm hârțile după cum afacerea aparține: „Aso-

ciației", „Fondației Gh. Lazăr“ „Căminului Casa Învățătorilor“, „Căminului de fete a învățătorilor“, „Băncii Învățătorilor“ „Librăriei învățătorilor“, — Redacției ori Administrației revistei etc. Oare de unde atâta confuziune?

Din desinteresul cel mare, cu care învățătorimea a urmărit înființarea și dezvoltarea acestor alcătuirii profesionale. Dacă colegii noștri dădeau mai multă atențiune revistei „Învățătorul“ astăzi fiecare ar fi stăpân deplin pe scopul acestor așezăminte menite a-l ajuta pe el și urmașii lui. Prin revistă s'a lansat *ideea*, prin revistă s'a pus *temelia*, și tot prin ea se arată an de an starea lor de înaintare și prosperare. Revista e barometru de orientare pentru respectarea tuturor termenelor fixe și a condițiilor de admitere, achitare de taxe și beneficiare. Dacă acest organ oficial s'ar urmări număr de număr am fi cruțați de atâtea neplăceri și incomodări, trebuind să repetăm în scrisori particulare, ceea ce lămurit și deslușit se spune în revistă.

Dar, dacă aceasta e partea rea a desinteresului, mai avem în legătură cu revista o *parte grea a neglijenței*.

Sunt în rândurile noastre oameni, căroră li se expediază, o cetesc, și deși beneficiază sufletește de folosul ei, totuși nu se cred datori în achitarea costului. Două treimi din cetitorii noștri, nu și au regulat de ani întregi abonamentele, așa încât sumele restante ating cifre înspăimântătoare.

Prin urmare revista ca să poată fi susținută, a trebuit să atace Fondul ei de editură format de Asociație din care în anul 1926 i s'a acreditat 59.000 lei, în 1927 din nou 89.200, trebuind tot așa să se porceadă și la sfârșitul anului 1928 împrumutându-i-se 50.117 Lei. Deci în total: 198.327 Lei. Natural că abonamentele restante fac mult mai mult decât datoria. Cu toate acestea, neglijențele materiale au provocat mare deranjament financiar Administrației, încât prevedem că nu e departe vremea, când va trebui să ne oprim. Și ne e frică de acel moment, care ne-ar spulbera în vânt toată truda celor 9 ani, în cari noi ne-am istovit și trupește și sufletește,

Deci să impune o regenerare, prin aplicarea unor măsuri mai severe. Baza de operație e ultimul congres,

În care revista a avut un punct culminant. Inceputul l'a făcut Redactorul prin raportul îndușător publicat în No. 7 luna August—Septembrie anul 1928. Acesta conține strigătul de alarmă asupra primejdiei ce ne amenință. Continuarea o face comisia verificatoare, care deși constată faptele triste din raportul Redactorului, totuși nu este norocoasă în alegerea, celor mai eficace mijloace pentru o bună îndreptare a relelor. Astfel congresul a combătut propunerea ca revista să se tremită pe adresa școalelor și nu a învățătorilor. Pentru că ea fiind organ oficial al unei organizări profesionale nu se scrie pentru institutele școlare, ci direct pentru membrii Asociației. Fiind ea un fel de buletin oficial trebuie să îl aibă la mână fiecare membru.

De asemenea congresul nu s'a putut solidariza nici cu propunerea comisiei, de a-i se asigura existența prin subvenție de Stat. În cazul acesta ar trebui să *renunțe cu totul de aureola ei de tribună liberă și cu totul independentă de influințele oficialității*. Aceasta este nota caracteristică a revistei „Învățătorul”, cu care ea se deosebește de toate surorile ei mai mult ori mai puțin oficiale. Fiind un organ de luptă nu-și poate impune habotnița măsurilor oficiale, care limitează felul și forma exprimării în cele mai importante probleme dela ordinea zilei.

Ea de cele mai multe ori e silită să iee atitudine contradictorie la multe dispoziții ministeriale, cari lovesc în drepturile învățătorilor. În cazul acesta unde e siguranța, că Statul îi va menține subvenția? *Subtragearea ei este egală cu moartea revistei*. Ori noi tocmai aceasta voim să o prevenim. Fiindcă avem atâtea, cari sunt puse în serviciul oficialităților mai mari și mai mici, e lipsă și de una independentă, care să spună totdeauna *adevărul crud și fără încunjur*. Prin această ținută demnă vom continua opera de *educare și purificare*. Tendința noastră nizește spre un singur scop: a opri pe cei ce continuă pe drumuri rele batjocorind instituția culturală a Statului — școala, și pe slujbașii ei — *învățătorii*. Dacă o fac din nepricepere să le cerem revocarea încrederii ce li s'a dat, dacă o fac din răutate,

atunci să fie înlocuiți cu elemente de bun simț. Dacă în persoana unora e împreună prostia cu răutatea, atunci să fie eliminați fără amânare spre a nu se cangrona întreg învățământul.

Și când revista „Invățătorul“ are un scop atât de nobil, credem că e deplin justificată apariția ei. Așa și trebuie să se talmăci îndrăzneala Comitetului de redacție care a hotărât să întreprindă și în anul al 10-lea, cu toată situația grea financiară în care ne aflăm.

Facem din nou apel la toți datorișii noștri să ne tremită sumele restante. Deodată cu numărul de față fiecare va primi și o provocare făcută prin avocatul nostru, pentru a înțelege că amânarea nu mai poate avea loc.

Pentru viitor, congresul a luat hotărârea salutară de a se majora taxa de membru cu 100 Lei, iar în schimb fiecare învățător să primească revista gratuit. Dacă această inovație o putem introduce, atunci să asigurăm pentru toate vremurile apariția revistei „Invățătorul“. Înainte însă de a trece pe acest teren nou, voim să avem consimțământul secțiilor. Calculul nostru este real. Dacă tiragiul se urcă la 6000, cât face numărul membrilor, să poată scoate și mai ieftin, și în estenziune mai mare. Și atunci am avea cu adevărat revista, care merită să o aibă o tagmă profesională de mărimea și importanța dăscălimii române. Aceasta o dorim și ne simțim în stare să o și executăm, dacă gândurile noastre vor întâmpina bunăvoința tuturor colegilor.

Cel de sus ne fie de ajutor.

TRAIAN ȘUTEU.

Lucrul manual în țările Apusului¹⁾

(Continuare)

În Danemarca se găsește pe cât știu eu până acum cea mai veche dispoziție legală relativ la obligamentul instrucțiunii lucrului manual în școlile primare. Legea instrucțiunii dela 24 Iulie 1814 dispune, ca fiecare școală primară obicinuită (ge-

1) Scriere postumă rămasă între lucrările decedatului profesor a Seminarului central din București.

wöhnliche Bürgerschule) să fie pusă în legătură cu școalele de lucru manual și de industrie. Aceea lege arată anumite condiții pentru practica exercițiilor manuale a desemnului și a agrimensurei atât în școalele urbane cât și în cele rurale.

Organizația Lucrului manual pe baze strict pedagogice s'a făcut cu toate acestea mai târziu, în cele din urmă 3 decenii. Organizatorul pricepător, al lui este dl Aksel Mikkelsen, căruia trebuie să i-se recunoască, cu drept cuvânt meritul că azi Danemarca formează în privința Lucrului manual un punct luminos în tabloul țărilor, cari au lucrat ceva pe acest teren de cultură. Practica acestui obiect în Danemarca diferă în multe privințe de cea din alte state, ceiace nu este altceva decât rezultatul muncii și vederilor conducătorului acestei afaceri, dl Aksel Mikkelsen. Casa acestui activ bărbat, destul de spațioasă (cu 3 etaje și subsol), este pusă exclusiv în serviciul Lucrului manual. Dl Mikkelsen instruieste numai tâmplăria. Diferența modului lui de instruire de cel suedez și de toate celelalte consistă în următoarele puncte: Cele dintâi exerciții le face după tact cu toți elevii de odată; instruește de odată o clasă întreagă în număr până la 40 elevi, cari — se înțelege — au fiecare o teșghea combinată după sistemul său propriu în complex mai mare (câte 10—15 încheiate într'una); elevii săi lucrează aceleași lucrări în două direcții, atât în dreapta cât și în stânga. Toate cursurile pentru institutori și profesori sunt conduse de dl Mikkelsen, iar ca profesoară a luat în aplicare pe însași fca d-sale.

În Danemarca ca și în Suedia și Norvegia nu se mai găsește nici o școală primară fără a avea și practica Lucrului manual. De remarcat însă este, că *Lucrul manual e aplicat și în școalele secundare ca obiect facultativ.*

Dl Mikkelsen e plătit și din partea Statului și din partea unei societăți, înfrințată anume pentru propagarea mai repede a Lucrului manual în toată țara. Cursurile D-s. sunt foarte frecventate nu numai de profesori danezi, ci și de streini, între cari sunt chiar americani.

Domnul Mikkelsen are meritul nediscutabil de a fi fixat prin desemnuri bine reușite pozițiile corpului la toate lucrările tehnice manuale în tâmplărie.

Cartonagiul e aplicat mai rar în serviciul instrucțiunei școalelor primare. Această specialitate e dezvoltată într'un mod de tot original și cu o rară precisiune în școala dlui Mayer din Copenhaga.

Suedia este începătorea erei nouă a Lucrului manual în școală, grație sacrificiilor materiale ale generosului bărbat A. Abrahamssohn și activității neobosite și inteligente a nepotului său dl Otto Salomon.

De la anul 1874, data înființării școlii normale pentru lucru manual în Nääs, dl Abrahamssohn cheltuieste pe fiecare an sume enorme din averea sa proprie pentru răspândirea acestui obiect în

diferite puncte ale Europei și Americii. În anii din urmă cheltuiela anuală făcută spre acest scop, se urca la respectabila sumă de aproape $\frac{1}{4}$ de milion, oferind gratuit la fiecare curs instrucție, material, unelte pentru câte 100—140 profesori, iar locuință pentru câte 70 inși, indiferent din ce parte a lumii ar fi participanții cursurilor. Ca semn de egală iubire și egale drepturi ale acestora, se ridică pe edificiile școlii normale câte un stindard în colorile naționale ale fiecărui stat, din care se află reprezentant acolo.

Era o satisfacție pentru dl Salomon, — D-sa o spunea aceasta la multe ocazii — că, prin participarea subsemnatului la acel curs, a ajuns în situație de a confecționa un nou steag și anume în colorile naționale a țării noastre.

Reese din cele spuse destul de clar, că acești doi bărbați au făcut pentru promovarea culturii multor state ale Europei și Americii aceia, ce multe state nu au făcut încă nici pentru interesele lor proprii.

Cele dintâi începuturi ale Lucrului manual au fost făcute cu scop industrial, precum a fost și în alte părți începuturile de asemenea natură și precum unii oameni ar vrea să se facă și la noi în țară, ne ținându-se seamă, că dacă azi s'ar mai face acest pas, s'ar risca o lucrare retrogradă de mai multe decenii, ceea ce nu poate fi nici decum măgulitor pentru un popor, când are înaintea sa ca exemplu experiențele celor ce au trecut deja peste aceste începuturi.

Specialitățile practicate la început erau :

Facerea de perii, pictura de case, tinichigerie, împletituri de coșuri, strungărie, legătorie de cărți, lucrări de metal, lucrări de lemn și altele.

La 1887 s'a introdus o reformă radicală în tot învățământul și prin urmare și în Lucrul manual, care a fost organizat pe baze pedagogice. Capitala Stockholm făcuse această înnoire deja la 1882.

În Naäs se practică numai tâmplăria dar în Stockholm, Göteborg, Upsala și alte orașe a început în anii din urmă a se practica și cartonagiul și lucrările de metal. Lucrările de metal însă nu le găsesc destul de bine organizate, precum le-am găsit în alte țări.

În școlile normale se învață Lucrul manual deja din 1875, în școlile primare însă s'a generalizat cu desăvârșire în cursul deceniului trecut. Școlile primare au câte 2 ateliere: unul pentru tâmplărie și cartonagiul, iar al doilea pentru lucrări de metal. Clădirile nouă de școală se fac cu întocmiri complete pentru lucru manual (2 săli pentru instrucție și de 2 săli pentru materii prime și obiectele lucrate), camere pentru băi de abur cu dus și baze rece, gimnastică etc. Căzanul de vapor e utilizat ca motor pentru lucrările mai grele în atelierile școlare.

Școlile primare se împart în 2 părți: Școala celor mic

(Smaskola) cu 2 clase și școala primară propriu zisă cu 6 clase. Lucrul manual se învață în cele dintâi clase în câte 3 și 4 oare pe săptămână, iar în clasele următoare în câte 7 și 8 oare. În unele județe numărul claselor e 7, având școala celor mici 3 clase, în cari se predă instrucția prin dame, făcând rotațiune, precum fac și institutorii în clasele superioare 1 până la 7 inclusiv.

În fiecare județ (Len) e un inspector școlar pentru Lucrul manual și unul pentru studiile intelectuale.

În timpul din urmă, s'a început practica Lucrului manual și la unele școale secundare ca și în Danemarca și în Germania.

Două lucruri caracteristice și de mare însemnătate găsesc necesar a înregistra aici relativ la cea mai nouă și mai valoroasă reformă didactică. Una din acestea se referă la învățământul primar începător, iar cealaltă la învățământul universitar.

D-șoarele Eva Rodhe și Maya Nymann în Göteborg, au făcut cel dintâi pas în începerea instrucției intelectuale prin Lucrări manuale. În institutul numit Eva Rodhes „Praktiska Arbetskola” al acestor profesoare, cu vederi largi pedagogice, se începe instrucțiunea în modul următor: Copilul în etate de 3—4 $\frac{1}{2}$ ani se ocupă cu lucrări fröbeliane, dela 4 $\frac{1}{2}$ —6 ani cu lucrări în lemn. Se desemnează cu un creion-compass, original și de tot simplu, după un șablon de 1x10 cm. din tinichea; se taie cu ferestreiașul, se regulează cu pila etc. diferite obiecte mici usuale, apoi litere și cifre, pe cari învață a le cunoaște ca corpuri în spațiu, schimbându-le la cetit după trebuință, pe urmă se face din nou desemnul acestor corpuri — litere și cifre și numai după 6 ani trece copilul la scris. *Această procedură o consider ca cea mai apropiată reformă binefăcătoare a învățământului și accentuez aici cu deosebită satisfacțiune, de oarece nu cu mult înainte de cunoașterea școlii Rodhe din Göteborg, fusesem ironizat de câțiva Domni colegi ai mei pentru afirmățiunea, că cetitul să se facă mai întâi cu litere — corpuri, făcute de elevi, iar nu cu litere scrise, de oarece litera scrisă e numai chipul redus al literii adevărate (al literei — ca corp), și aceasta e cu mult mai accesibilă a fi percepută de mintea copilului fiindcă trece prin mai multe simțuri la spiritul lui, iar nu numai prin unul (prin văz). Litera tăiată și confecționată din întregul de mâna copilului, e privită de multe ori și din toate părțile, până ce izbuteste acela a o scoate la perfecțiune; deci cunoștiința literei în modul acesta ajunge la spirit prin simțul pipăitului (nu al pipăitului simplu prin atingere, ci prin prindere și prelucrare), apoi prin văz în toate pozițiile și în toate părțile și în fine prin auz, luând urechea cunoștiință de diferite sunete, ce le produc uneltele prin atingerea lor de lemn, lată aici numai la confecționarea unei litere un complex foarte mare de idei și cunoștințe, cari nu ușor se pierd din mintea copilului.*

Acest mijloc e contradictor opus celui ridicol al lui Basedow, care, în desperarea lui, că nu o putea scoate la niște

sfârșit cu cetitul la copiii începători, venise cu idea caraghioasă, ca să se facă litere de aluat și să se dea copiilor ca prăjituri să le mănânce. Dacă copilul singur ar fi făcut literile, atunci ar mai avea un înțeles oarecare, dar să-i torni literile în stomac ca se între în cap, e într'adevăr culmea neputinței.

După sistemul Rodhe—Nymann copilul trece prin 3 grupe de lucrări până ajunge a reproduce prin scriere chipul redus al literei: desenu după șablon, confecționare prin tăiere, desennul literei în mărime naturală pe hârtie, apoi scrierea literei în miniatură.*)

A doua particularitate prin care Suedia se distinge față de alte state civilizate, este introducerea Lucrului manual la universitate. E de interes a se ști, că atelierelor universității din Upsala sunt plasate tocmai în casa, în care renumitul botanist Linne a făcut studiile sale științifice și în care și-a și dat sfârșitul.

Prefectul atelierelor e bătrânul profesor C. Y. Sahlin, care a inaugurat acest obiect la 1886, pe când era rector al universității. Fiecare student plătește pe lună 4 fr. pentru instrucție. Atelierelor funcționează dela 7 oare dimineața până la 8 seara. Frecvența e variată, dar, în raport cu încăperile, destul de mare; 65—100 de studenți urmează aceste cursuri pe an. Specialitățile sunt: tâmplărie, strungăria, sculptura, lucrări de metal.

În asemenea mod se practică Lucrul manual și la cealaltă universitate a Suediei, din Lund unde predau cursul dd. Franzen, Malmundh și Eriksson.

In Germania, deși până acum nu e încă decretată prin lege practica Lucrului manual în școlile primare, acest obiect a făcut cuceriri enorme nu numai înăuntrul imperiului ci și în afară. Cele dintâi încercări s'au făcut și aci pe baze industriale pe la anul 1868 prin capitanul de cavalerie din Danemarca Clauson—Kaas, ale cărui cunoștințe și energie de muncă guvernul Saxoniei a știut se le utilizeze mai târziu, dându-i — contra unei lefi mari — inspecția generală asupra tuturor școlilor de industrie de casă, organizate prin dânsul în comunele sărace din așa numita „Sächsische Schweiz“.

Pe bază pedagogică a intrat practica acestui obiect în anii 1881—1884. Prin întreprinderi private, formându-se spre acest scop reuniuni în diferite provincii, s'au făcut pași gigantici pe acest teren de cultură numai de un deceniu încoace, astfel încât Lucrul manual funcționează deja în școlile normale, în cele mai multe școli primare, ba chiar și în multe școlile secundare, apoi în institute de creștere, (în școala de fii de oficeri din Potsdam se practică Lucrul manual din 1890 din ordin ministerial, tot asemenea în cea din Wabern din 1888). Reuniunea cea mai mare cu acest scop are centrul la Lipsca.

Prin perspicacitatea și stăruința energică, ce caracterizează poporul german în întocmirile didactice, acest popor a ajuns și în

*) Colecțiunea de modele a sistemului Rodhe—Nymann o posed.

Lucrul manual la renume european, căci a izbutit a forma unul din cele mai practice programe de instrucțiune în acest obiect, după o experiență bine condusă de 10—12 ani. Dacă afirm aceasta, Dle Ministru, o fac în deplină cunoștință de cauză, de oarece cea mai mare parte a cunoștințelor mele în această privință le datorez școlii germane.

În programul Lucrului manual din Germania se numără următoarele specialități: tâmplăria, sculptura geometrică, cartonașiul, lucrări de metal, modelagiul și horticultura.

Meritul cel mai mare a Germanilor în privința aceasta este că sistemele existente deja în alte țări culte, cu deosebire în Suedia și Danemarca, le-au adaptat trebuințelor lor locale. Această procedură e de mare însemnătate și tot această tendință trebuie să ne servească și nouă de program la organizarea acestui nou obiect de învățământ în școlile noastre. Dispozițiile recent luate pentru aducerea practicei Lucrului manual la un sistem unic în întreaga Germania, constituie o nouă față de progres și de perfecționare a bunelor întocmiri de mai înainte.

In Austria Lucrul manual deși datează dela Expoziția din 1873, din Viena, totuși nu s'au produs rezultate mai vădite decât numai de vr'o câți-va ani încoace. Și aci este această chestiune numai o întreprindere privată, condusă de o reuniune particulară, sprijinită însă de stat. Activitatea acestui reuniuni se estinde peste toată Austria și ea institue cursuri anuale ca și cea din Germania pe tru pregătirea institutorilor și învățătorilor.

Institutorii și învățătorii, cari cunosc Lucrul manual, îl practică în școală cu elevii lor, fiind remunerați, ca și în Germania parte de comună, parte de reuniunea pentru Lucru manual, parte de amândouă. Uneltele și materiile prime se procură tot din partea comunei sau prin contribuțiile oamenilor mărinimoși.

În unele școli secundare în localitățile, unde se găsesc profesori cunoscători de Lucru manual, se predă acest obiect ca obiect facultativ.

In Ungaria există prin lege practica Lucrului manual sub numirea de industrie de casă deja din 1868. Modul greșit, cum s'a pus în practică acest obiect, este de natură mai curând al năbuși, decât promova, de aceia nu se vede nici un rezultat după cele ce le prevede legea învățământului de un timp atât de îndelungat.

Rezultate mai bune în privința aceasta s'au arătat în unele școli confesionale române și germane din Transilvania. Dar stăruințele pentru conservarea învățământului național le consumă popoarelor ne maghiare toată energia și capitalurile de care dispun, și din cauza aceasta în timpul din urmă nu se mai practică Lucrul manual decât numai în puține locuri.

În țările înșirate până aci, am fost, mulțămită sprijinului material, pe care Dv Dle Ministru, ați binevoit a'mi acorda.

Cât pentru restul țărilor europene, ca să vă dau o relație completă, e natural să 'mi permiteți, a vă da câteva indicii cu totul

sumare și culesse din dragostea, ce o am pentru cunoștințe complete, din revistele și cărțile speciale, ce mi le-am putut procura.

Aș putea să vă spun câte ceva în mod superficial, dar nu vreau, se vă induc în eroare prin relatări nebasate, de care prin mine însumi nu pot să 'mi dau seama în mod complet și convingător.

In Bulgaria prin legea instrucțiunii din Decembrie 1891 Lucrul manual e decretat ca obiect obligator pentru școlile primare cu 6 clase.

In Serbia dl profesor al școlii normale din Niș Streten M. Agici, care s'a ocupat mai serios cu chestiunea Lucrului manual educativ, a surlat în mai multe rânduri necesitatea introducerii acestui obiect în școlile primare, dar — se vede, că împrejurările politice de acolo consumând cea mai mare parte a energiei de activitate a bărbaților dela cârma Statului, stăruințele numitului Domn nu au avut până acum nici un efect multămitor.

Italia e cu mult mai înaintată. Deja la anul 1887 s'a început practica Lucrului manual mai întâi în școală de sub direcțiunea dl Carlo Tagon, după aceea pe rând în celelalte școli.

Corpul didactic se prepara în acest obiect în Ripatransone (Marche) unde se țin încă și acum cursuri oficiale spre acest scop.

In Rusia, carea de obicei e ținută ca puțin înaintată în cultură, stă poate mult mai bine, decât multe alte state.

Propagatorul acestui obiect este dl Zirul, profesor la școala normală din Petersburg, care după ce a fost trimis în Suedia și în Germania pentru studierea Lucrului manual a întocmit modul de predare al acestui obiect după împrejurările țării.

În Rusia Lucrul manual este practicat nu numai în școlile primare, ci și în cele secundare.

In Anglia Lucrul manual are asemenea întocmire ca și în Suedia, învățându-se cu deosebire lucrările în lemn.

II.

D-le Ministru, Lucrul manual, după natura lui prin esență educativă, nu este un obiect singuratic, lipsit de legătură intimă cu obiectele de învățământ intelectual, ci din contră un obiect, care ajutat de obiectele înregistrate până acum în programele școlilor pentru cultură generală a tinerimei, sub numirea colectivă de dexterități tehnice, constituie a doua jumătate a culturii generale a omului — a *culturii tehnice fizice*. Această cultură nu se poate gândi separată de cea dintâi (de cea intelectuală) și nici aceasta nu poate exista fără aceea întocmai precum nu se poate închipui ființa omului ca constătătoare numai din corp, sau numai din spirit.

Deci Lucrul manual intră în atingere și în legătură intimă, mai mult sau mai puțin, cu toate celelalte obiecte de învățământ, cari până acum singure constituia pe nedrept programul de în-

strucțiune al școalelor, cari prevăd cultura generală a tinerimei (școalele primare și secundare).

Din aceste motive subsemnatul în tendință, ce o am de a avea cunoștințe cât se poate mai complete asupra unui lucru, cu care mă ocup, nu am putut studia în deplină cunoștință de cauză chestiunea Lucrului manual, fără a 'mi da bine sama și de punctele de atingere ale acestui obiect de învățământ cu toate celelalte precum și de organizația învățământului tuturor institutelor de cultură, în cari Lucrul manual face și trebuie să facă parte integrantă.

În călătoria mea am fost nevoit, chiar și dacă n'aș fi avut anume această tendință, se studiez organizația diferitelor stabilimente de cultură, cari îngrijesc de educațiunea și instrucțiunea nu numai a omului cu toate facultățile în dezvoltare normală, ci și ale celui lipsit de unele din acestea.

Astfel de institute sunt cele pentru orbi, surdo-muți, idioti, criminali minori și copii stricați în moravuri sau neglijați în creșterea sau înrăutățiți în urma vreunei defectuoșități fizice ori intelectuale.

Asemenea institute lipsesc cu desăvârșire la noi în țară și din cauza această mulți nefericiți sunt lăsați în sarcina familiilor normal dezvoltate, contribuind unii din ei chiar la slăbirea simțului de moralitate în popor.

Dacă Statul în țările culte și-a luat asuprași — și aceasta e și datoria lui — a îngriji prin toate mijloacele posibile, ca cetățenii săi — fără cari de altfel nici nu putea exista ca stat, — să se perfecționeze în dezvoltarea lor, să se cultive prin diferite stabilimente de cultură și dacă el exercită această binefacere pentru indivizii întregi, cu atât mai mult îi cade în datoria lui a face aceasta pentru ridicarea și perfecționarea acelor, cari din diferite cauze neatârnatore de ei nu sunt dotați dela natură cu toate facultățile, proprii unui om integru. Ce a păcătuit bunăoară orbul, dacă el s'a născut sau devenit orb, ca el să nu se facă părtaş de binefacerea culturii? Și pentruce omul integru să poarte în totdeauna și toate greutățile existenței acestui nefericit, pe când el ar putea singur, odată pregătit să-și acopere lipsurile sale, dacă și nu în totalitatea lor, dar totuși 99 la sută, pentru susținerea vieții și numai necesitățile, cari îl fac dependent de sprijinul strein să-i fie acoperite de altul.

Pentruce de ex. copilul cu oare-cari particularități vătămătoare pentru creșterea celorlalți copii, în anii obligativității de școală, să fie chiar prin lege eliminat din școală, ca incorrigibil, și lipsit cu desăvârșire de binefacerea educațiunii și instrucțiunii, pe când tocmai unul ca acela are cea mai mare nevoie de educațiune?

Statul e dator a înființa și astfel de institute, în cari să se prevadă educațiunea în cazurile excepționale ale dezvoltării omu-

lui, — și cred, că la noi s'ar impune acest lucru mai mult, decât în orice altă țară.

Aceste din urmă chestiuni, le-am atins numai în trecut, rămânând a le desvolta în studiul meu amănunțit, menționat la începutul acestui raport rezumat.

Dupăce v'am expus în trăsături generale situația Lucrului manual în toate țările Europei, și mai culte și mai puțin culte decât a noastră, ar urma logic, Dle Ministru să însoțesc această expunere și de oarecari propuneri relative la modul, în care s'ar putea organiza la noi, temeinic și roditor, această ramură de învățământ. Aceste propuneri n'ar fi decât rezultatul gândirilor și experiențelor mele proprii, rezultatul unui studiu comparativ basat, nu pe abstracțiuni, ci pe realități văzute și pipăite. Când mă gândesc însă, în teza generală, la puțina atenție, ce se dă de obicei încordărilor intelectuale de acest fel, când ele nu sunt cerute anume, vă mărturisesc, că 'mi lipsește curajul, de a 'mi da păreri, fără a avea o autorizație specială în privința aceasta.

Primiți, vă rog, Domnule Ministru încredințarea înaltei mele considerațiuni.

București. 1898. Februarie, 25.

(ss) GEORGE MOIAN.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Centrele culturale

Se împlinesc 2 ani de când Ministerul Instrucției publice prin decizia Nr. 3387 — având în vedere ridicarea culturală a maselor și întărirea sufletească a poporului — a înființat 7 regiuni de propagandă culturală, asupra județelor eliberate de subdominațiunile streine. În cadrul acestor regiuni a instituit nu mai puțin de 800 centre culturale. În fruntea fiește cărei regiuni a fost numit câte un șef de propagandă, dintre profesorii universitari sau profesorii de școala normală și fiecare centru cultural a fost pus sub conducerea unui membru al corpului didactic.

Atribuțiile șefului de propagandă sunt; ca în fiecare Duminecă să țină o conferință la unul din centrele culturale și în cursul unui an, să inspecteze cel puțin odată fiecare centru cultural din regiunea sa, îndrumând acestea centre la o activitate rodnică și înțepită.

Greul muncii a fost pe umerii conducătorului centrului, care are de organizat șezători festive de 2 ori pe lună, cu cântări, jocuri naționale, reprezentații de teatre școlare și sătești etc. El are a îndemna pe toți sătenii, ca să ia parte la șezători, dela el se așteaptă se încopcieze la acestea manifestații pe toți intelectualii din comună, se țină conferințe pentru popor, se conducă biblioteca centrului, să se deplaseze din când în când cu întreaga sa școală, în satele învecinate, spre a le împărtași și pe acelea cu lumină, cu un cuvânt el trebuie se facă tot ce se poate

pentru luminarea poporului și pentru înflorirea culturală și materială a satelor.

Nu s'a uitat în aceasta decizie nici de partea materială. S'a stabilit adecă plată lunară pentru șeful de propagandă și plată de ședință pentru conducătorul centrului.

Ne aducem aminte că la timpul său s'a făcut mare sfară în jurul acestei chestii și întreaga acțiune s'a intitulat de ofenzivă culturală. Oameni de școală s'au grăbit să glorifice inovația Ministrului de instrucție, s'au grăbit să esclame, că suntem în plin progres și că în sfârșit s'a găcit metoda sigură pentru propășirea rapidă a neamului.

Trecând peste teorii și privind chestia din punct de vedere practic, nu se poate să nu ne dăm seama și să nu arătăm, că centrele culturale în forma lor cum funcționează astăzi, nu sunt nici pe de parte niște faruri răspânditoare de lumină — cum s'a crezut la început — ci sunt numai niște forme neglijate, pentru susținerea cărora se reclamă prea mari sume, fără de nici un folos vădit.

Să facem puțină socoteală și să esplicăm.

Activitatea centrelor culturale conform deciziei ține din 15 Octomvrie până la 15 Mai, adecă anual 7 luni. Cum fiește care centru ține lunar 2 ședințe plătite cu 1000 Lei, urmează că susținerea unui centru costează anual 7000 Lei ceia ce la 800 centre se ridică la suma de 5,600.000 Lei. Dacă mai adaugem către aceasta sumă și plata celor 7 șefi de propagandă, fiecare retribuit lunar cu mai multe mii de lei rezultă că susținerea anuală a tuturor centrelor culturale coastă suma frumoasă de 7—8 milioane Lei, ne mai vorbind de bibliotecile ce s'au trimis la fiecare centru cultural din partea Casei Școalelor.

Să vedem cât se lucră și ce se lucră în contul acestor milioane, cu alte cuvinte se vedem cum stăm cu ofenziva culturală de care ne place a vorbi atât de des?

La începutul anului 1927, când s'a pus în practică centrele culturale, itinerarul și întreg programul de muncă a fost stabilit de Revizoratele școlare. Subrevizorii de control au fost trimiși ca conferențieri la acelea centre și putem zice, că primele șezători cercetate fiind de un mare număr de țărani, au reușit cât se poate de bine, ceia ce ne îndreptătea a spera în utilitatea lor. A doua serie de șezători a avut ascultători mai puțini, a treia și mai puțini, revizoratele au început a le neglija, șefii de propagandă mai mult și astăzi am ajuns acolo, că aceste centre culturale abea sunt cercetate de câte 3—4 oameni, cele mai multe au adormit în Domnul.

Explicația e simplă. Conducătorul centrului cultural încărcat fiind cu 30 ore de școală, nu poate se pregătească tot la 2 săptămâni program nou de șezătoare, iar cel vechiu cu prea puține modificări plictisește pe auditori. Conferințele ținute și astăzi și mâine de aceeași persoană la același public, încă nu are înrăurintă

mare, atunci când șefii de propagandă încă n'au aflat cu cale să-și facă datoria, se cerceteze fiește care centru din regiunea sa și se țină conferințele impuse prin decizia de mai sus. O conferință ori două ținute în jurul reședinței, încă nu îndreptățește pe nimeni să susțină, că și-a făcut datoria, dar nu o poate susține aceasta nici chiar conducătorul centrului, căci el deja în primul an de activitate al centrelor culturale s'a trezit neglijat de toți factorii de public, de revizorate și mai cu seamă de șeful de propagandă, în urma cărui fapt astăzi aproape peste tot locul centrelor, cari mai dau semne de viață, funcționează numai de formă, poate în nădejdea unor zile mai fericite, s'au poate ca pretext de a încasa plățile stabilite. Oamenii de cultură, advocați, preoți, notari, magistrați etc. cu un cuvânt toate energiile Statului, cari erau chemați să dea mână de ajutor conducătorului — au clasificat aceasta acțiune ca o chestie străină de ocupația lor și astfel nu iau dat nici o importanță și nu o au ajutat.

Nu mare pricopseală ne aduc apoi nici bibliotecile centrelor de oarece cele mai multe cărți din ele nu sunt potrivite pentru a trezi gustul de citit al țaranului, decât că le avem și le păstrăm ca pe un capital mort.

Așa stând lucrările noi nu putem fi încântați de inovația din chestie a Dlui Ministru numită ofenziva culturală, ce se face prin centrele culturale, noi nu o putem măsura decât cu milimetrul. În epoca de prefacere în care trăim încercarea cu centrele culturale ni se prezintă ca o frământare fără izbândă.

În consecința acestora cei cari privim chestia nu prin prizma intereselor materiale avem o propunere care credem de oportunități a o fixa și asupra căreia voim se atragem atențiunea forurilor în drept.

Propunerea este următoarea: Centrele culturale deocamdată să se sisteze dovedindu-se de inutile și cele 7—8 milioane să se dea pentru intensificarea activității cercurilor culturale, învățătorilor sau altor intelectuali, cari se vor distinge în această acțiune. Considerentele arătate mai sus ne îndreptătesc a susține aceasta de o parte, de altă parte faptul că cercurilor culturale învățătoresci s'au dovedit făcând o muncă mai serioasă și mai simpatizată de poporul nostru dela sate, decât centrele culturale.

Spunem aceasta deoarece ni se pare că în loc să progresăm cu ofensiva culturală asistăm la procesul de descompunere a energilor și nu suntem nici cu centrele culturale.

Cei ce cred că greșim să ne documenteze contrarul, dar nu cu teorii și vorbărie, care sună și resună, ci cu fapte precise.

VASILE NOSSĂ,
Inv. dir. Hida j. Cluj.

Organizarea economică a satelor.

Datele statistice, cuprinse în Publ. Min. de Agric. Nr. 54 lucrarea Dlui Inspector Veter. Dr. Tiberiu Christea, ne arată, că în România întregită populația rurală este de 14.068.569 dintre cari 82.70% se ocupă cu cultivarea teritoriilor de până la 5 hectare.

Având deci în vedere nașterile multe a păturii țărănești, precum și felul în care este cultivat pământul, producția celor 5 hectare nu a fost indostulitoare nicipând pentru hrana familiei, din care motiv țăranul s'a dedat a-și trimite copii, încă minori, ca servitori la țăranul mai bogat, sau la oraș.

În acest fel nu numai copilul este sustras dela școala primară, dar munca grea la care este supus un copil între 8—16 ani, istovește corpul fraged și-l împiedică în dezvoltare. Nutre mântul slab, de care are parte, nu este potrivit de a menține nici puterea fizică. Aci este de căutat primul cuib al tuberculozei, de care o bună parte a țărănimii este coplesită.

Înainte de război, guvernele ungare, după război, guvernele române, vedeau în țăran numai elementul împozabil, de binele și sănătatea lui puțin se interesau. De aici urmările dezastruoase pentru starea deplorabilă și analfabetismul țăranului. Ne este cunoscut, că azi în satele noastre, mai ales în cele dela munte, mișună plaga bolilor molipsitoare. Orice zel al câtorva medici, se izbește de greutate enorme, având în vedere sărăcirea completă a țărănimii, când nu mai are nici pentru medicamente bani.

Starea materială a păturii dela sate este cu mult mai tristă decât ni-o putem închipui. Producția celor 5 hectare nu satisface nici chiar traiul familiei, necum să-i mai asigure un surplus pentru creșterea de vite, îmbrăcăminte, impozite, sau o economisire pentru zile negre.

Acest fapt este unul din motivele, cari îndeamnă pe țăran a-și trimite copiii la școli. Cercetarea de școli, în fond nu ar fi lucru netrebnic, dacă elevi s'ar întoarce absolvenți de școli medii, din nou la sat, am ajunge la o pătură inteligentă de țărani. Necazul este, că acești copii și dacă nu răușesc la școli, tânjesc viața la oraș ca diurniști prin cutare birouri, întreprinderi, dar nu se mai reîntorc la sate. Teama de batjocura semenilor lor — proprie poporului român — de a nu fi poreclit, menține pe bietul student bucat, ca nenorocit și calicit nădrăgar prin orașe.

Una dintre principalele cauze a acestei triste apariții este și lipsa de școli de gospodărie, agricultură, industrie casnică, etc.

Încercarea — deodată — de a scoate pe țăran din acest fel de cugetare, va fi zădărnice. El este convins despre cuminenția băiatului său, vrea să-l facă cu tot prețul domn.

De ce Șvabii și Sașii sunt în stare, ca minoritari în această bogată țară, de a-și trimite feciorii și fetele, după terminarea

de școli medii, în streinăitate, în scopul de a se iniția în gospodăria sătească, a se îndelețnici cu metodele de raționalizare și intensificare. Răspunsul este ușor. Preotul și învățătorul șwab, sau sas sunt la înălțimea chemării lor. Ei provăd nu numai pe cei bătrâni din sat cu sfaturile bune, da îngrijesc și dirijuesc și creșterea copiilor. Ei sunt tot atât de buni economi, precum sunt tot atât de buni învățători și păstori sufletești. Preotul șwab sau sas este primul grădinar, primul crescător de vite. Citește mereu diferite reviste de specialitate streine, fiind în curent cu raționalizarea și intensificarea economiei.

De ce oare săteanca noastră, umblă vara, iarna cu furca la brău și fusul la mână, dacă nu este tocmai de secere, sau sapa porumbului, și nu află timp de a se ocupa cu albinăritul, cultura zarzavatelor, etc. Oare nu ar produce mai mult folos vânzând materialul brut, cumpărându-și fabricate gata, cultivând însă câteva coșnițe de albine și crescând în mod rațional pasări, sau îngrijind în grădina de zarzavate și pomi?

Aceste sunt probleme, obiceiuri înrădăcinate în mentalitatea poporului, a căror remediere și îndreptare înspre bine, necesită un veac de om.

Economia casnică, mai bine zis instrucția în acest ram, va trebui începută din școlile primare, continuată la liceie, armată, școli speciale. Cehoslovacia a introdus cursuri de acest soi și de scurtă durată, în cadrele armatei.

Care oare sunt piedecile, pentru cari nu s'ar putea introduce și în armată noastră acivă acest soi de cursuri? Din miile de soldați înrolați, desigur câteva sute se vor reîntoarce în fiecare an la vetre, având dexteritatea în cultura de zarzavate, apicultură, pomologie, industria casnică, etc.

La orașe, cu ușurință, vor putea fi instalate cursuri pentru licești, școli normale, ucenici, etc., unde în câteva oare din săptămână vor putea fi acești copii inițiați în a-le gospodăriei.

Bineînțeles, că la început va merge greu. Câțiva ani însă și întreaga mentalitate se va preschimba.

*

Dacă în cei 10 ani dela Unire, nu s'a făcut nimic pentru îmbunătățirea stării materiale a poporului dela sate, atunci azi este sosit timpul, de a răsplăti pe aceia „Misera Plebs Contribuens” pentru încrederea ce a pus în noi.

Cum? vor întreba unii, — prin Cooperative... vor spune alții. Care soi de Cooperative...se vor întreba teoreticianii? Cooperative de Consum, Bănci Poporale, Coop. de producție...?

Păreră mea este, că singurul metod de a remedia această mizerie va fi, dacă sporim producția cu orice mijloc.

Răsfoind broșura Dlui profesor univ. *Ghiulea*, printre dife-

ritele grupuri de Cooperative, am aflat și pe acele pentru *Industrializarea și valorizarea produselor agricole, fie acele vegetale sau animale.*

Acest soi de Cooperative trebuie să fie ținta finală a năsuințelor noastre.

Din suscitata broșură mai reiesă, că în anul 1924 au existat în România întregită:

25 Coop. de pescării, — 24 Coop. de produse agricole, — 26 Coop. Miniere, — 21 Coop. de Brutării, — 26 Coop. de mori, — 22 Coop. lăpătării, — 9 Coop. pt. ape minerale, — 1 olărie și 88 alte Cooperative.

Azi în țara noastră sunt foarte la modă Cooperativele forestiere, prin ajutorul cărora munții înstreinați, au revenit în mare parte locuitorilor în drept. Acest soi de Cooperative, au rezolvat problema socială și națională în munți.

Ce ne vom face însă cu *Câmpia*?

Cooperativele de *Consum și Băncile Poporale*, îndecutabil, au un rol foarte însemnat în viața satelor. Conducerea lor însă, mai ales a primelor înșirate, lasă foarte mult de dorit. Cooperativele de Consum, bine știm, că nu sunt organizate în spirit de comerț de comercial. Birocratismul suprimă spiritul comercial.

Cele multe, ce am putea spune despre sus zisele Cooperative și funcționarea acelor, le lăsăm neamintite. Scopul acestei lucrări este o înaintare în materie și nu provocarea de certuri.

Ținta finală a năzuințelor noastre, va trebui se fie *leștinarea traiului* la orașe, scăderea prețului la produsele industriale și aducerea acestora în concordanță cu produsele agricole, adică alimentare.

Astfel știind, că țărănul nostru este strein — de Cooperative, pe de-o parte, iar pe de altă parte eunoscută fiind și păreriile celor mai de valoare cooperativești, nu este admis a proceda *numai* pe calea înființării de cooperative, deoarece folosul real al acestora, se va cunoaște foarte târziu.

Dacă însă nu vom spori producția, mai bine zis, nu vom spori articolele alimentare și nu vom aproviziona orașele cu alimente din abundență și proaspete, nici micul industriaș și muncitorul din cutare uzină, nu va consimți de a face reduceri la produsele sale industriale, sau leafă.

Cum vom spori însă producția agricolă? Prin Cooperative începătoare . . . desigur nu.

Locuitorii satelor nu sunt în toate localitățile în mase compacte, dar cei mai mulți nici nu sunt de acord a colabora cu restul sătenilor, sunt streini de Cooperativele de producție.

Sigura posibilitate și modalitate, de a stimula pe țărăn, este de a-i spori producțiunea. *Cheia* acestui *stimul* este, de a și căuta mărfa.

Este incontestabil însă, că prin căutarea marfei, vom scumpi

prețurile. Da, însă această scumpire scade pe măsura, pe care producțiunea este sporită. Deci va fi o scumpire trecătoare.

Înainte de războiului, când de exemplu exportul de ouă din Ardeal și Bănat era înflorit, cu toate că acest soi de marfă era foarte căutată, totuși prețurile erau convenabile.

Ieftinirea la oraș urmează și din faptul, că aduc marta dela izvor — producător — cu înconjurarea celor 2—3 samsari.

În căutarea marfei nu ne vom mărgini la un singur articol. Vom începe cu *ouăle, mieii, puii, purceii*, etc., adunând în același timp și fierele vechi, zdrențe, călți, păr de porc și vacă, și alte multe, cari azi stau aruncate la sate, sau putrezesc pe gunoaie.

Vom plăti prețuri normale și încetul cu încetul, vom egala prețul cărnii de pui, cu cel al cărnii de vacă, sau porc. Unde este scris, că prețul păsărilor nu poate fi plătit după kilogram? De ce vitele, porcii pot fi cântărite pe picioare?

Nu ne vom mărgini la căutarea marfei. Vom începe o vastă propagandă cu scopul, de a spori producția. Vom ține prelegeri cu proiecțiuni despre apicultură, sporirea culturai păsărilor, sericultură, lăptărie și derivate, uscatul și comerțul de poame, fabricarea oțetului din poame, pomologie, creșterea iepurilor de casă, etc., etc., cari toate formează subiectul unei vaste propagande, necesară pentru sporirea producției, dar mai ales pentru sporirea venitelor țaranului.

Peria de haine, mătura, pe cari țaranul le plătește azi scump... etc., nu se vor ieftini care în cazul, când noi îi vom arăta țaranului modul de fabricație, — îi vom spune, că înainte de a părli porcul, să-i scoată perii cari sunt buni pentru perii? Îi vom spune, că tătarcă nu este folositoare numai ca înprejmuire a părții sale, ferindu-i grâul de vrăbii, dar atât paiul, cât și semința aceleia sunt bune, prima pentru mături, iar ultima ca nutremânt la pasări, ba chiar și porci — în stare măcinată și amestecată.

Dacă țaranul va avea presa de ulei la el în sat — nu la oraș — vă asigur, că acel ulei atât de căutat în zilele de post, se va ieftini în mod considerabil.

Câte blăni de iepuri de casă sunt importate azi, toate numai din motivul, că țaranul nostru nu este inițiat în foloasele cari le aduc aceste animale.

La fel stăm cu producția de zarzavate. Grădinița țaranului, de multe ori și de 1 hectar, la cele mai multe case stă pustie, aleargă prin ea un purcel, dacă'l are. Care este oare motivul, că nu este plină cu zarzavat?

Cam aceste sunt obiectele și ramii de cultură agricolă, la cultivarea și sporirea cărora, țărănimea va trebui *stimulată*, inițiată, de-ași intensifica producția.

*

Proiectul nostru este, de a înființa din inițiativă particulară —

în fiecare Capitală de Județ, câte o Societate Anonimă pentru *Sporirea și Comercializarea Alimentelor*, care va fi menită și obligată, de-a aproviziona orașele, fiindu-i dată posibilitatea de a exporta surplusul producției.

Drept încurajare a acestor Societăți de către Stat, vor primi reduceri la vamă și impozite.

Nu putem în acest loc, a descrie modul de funcționare și organizare a acestor Societăți. Vă asigur însă, că prin propaganda amintită, în scurt timp vom ajunge la roadele dorite și bogate, îndestulătoare pentru acționarii acestor Societăți.

Pe scurt amintim, că 71 județe, vor fi în stare să ne dea 71 bărbați, cu dragoste și trageră de inimă pentru popor, cari vor forma cadrele întregii organizații, după un curs instructiv de 3—4 săptămâni. vor proceda la organizarea întregii țări, fiind supuși la eventualul control a Administrației și Parlamentailor.

Mă gândesc la ofițerii pensionari, invalizi și învățătorii destoinici, cari aproape toți sunt deja inițiați în secretele înșirate mai sus.

Având odată acest cadru de 71 instructori, vom începe cu înfăptuirile.

Capitalul inițial al acestor Societăți va fi de circa. 2—3.00.0000 Lei.

În sediile, unde va lua înfăptuire Societatea, vom instala un *cinematograf ambulant*, pus în funcțiune prin motorul unei *autocamionetă*, cu ajutorul cărui aparat vom rula filme cu subiecte din gospodăria și industria casnică.

Intercalând la aceste producțiuni și filme cu subiecte hazlii, prin glumă și răs, vom obișnui poporul la lucrurile amintite.

Dividende după capitalul investit, ne vor da diferența de preț între cumpărarea și vânzarea marfei.

Având în vedere — deocamdată — lipsa totală de un surplus la mărfuri, vom proceda la comerțul cu ouă.

Staționând în diferitele comune câteva ore, oamenii pe cari la început îi vom duce cu noi, vor proceda și la cumpărarea de diferite articole.

Cu aparatul „*Separatorul Alfa*” vom scoate untul din lapte, chiar la fața locului, — vom cumpăra poame, semințe, fer vechiu, oase, zdrențe, peri de porc și vacă, etc. etc., pe cari le vom valora la oraș, sau fiind întrecători, le vom exporta.

După câteva prelegeri și proiecțiuni, vom proceda la punerea bazei de *Mici Asociațiuni*.

Aceste asociații apoi, vor avea menirea de a aduna marfa întrecătoare, transportându-o totodată la cel mai apropiat centru de unde apoi la zile anumite va fi ridicată.

Pe conducătorii acestor asociații îi vom înzestra cu diferite aparate, pentru analizarea laptelui, examinarea ouălor, etc. îi vom instrui la împachetatul de fructe, și alte multe.

Cotizațiile membrilor la *Asociațiile* amintite, vor fi achitate

prin ouă, cari la fel, cu altele mărfuri. vor fi răscumpărate prin bani gata.

Societatea An. Comercială, nu va aduna și administra capitalul micilor asociații, din contra acela va rămâne în fiecare sat, în caz de nevoie și lipsă de capital, le mai dă și avansuri asupra marfei, ce vor să cumpere.

Micile Asociații, ajungând la un capital mai important, sau chiar și prin mijloacele Soc. An., vor procura diferite soiuri de mașini și utensilii agricole. Separatoare de lapte, triere, prese de ulei, piepteni pentru lână și cânepă, etc.

În localitățile, unde poporul va fi mai sărăcuțos și ambițios, adunându-se un capital mai mare, îi vom stimula la edificarea unei Case naționale — instalând o bibliotecă, dispensarii de copii, iar din *Rezervele Statutului* vom înfăptui mici ferme model, înzestrându-le cu pepinării, apicultură, grădina de zarzavat, etc.

Procedând în acest fel, în scurt timp ne vom convinge, că prin ajutorul Soc. An. Comerciale vom njuțe la un rezultat real, ceiace prin singura intervenție a Cooperativelor, nu vom putea ajunge nicicând.

Bineînțeles, că și Soc. An. Comercială necesită sprijin din partea păturii intelectuale. Domnii parlamentari, primpretori, notari, etc., toți vor trebui să ne sprijinească prin propagandă.

Un bun primpretor, va trebui să fie nu numai un bun Administrator de plasă, el trebuie să știe totul și toate, cu ce poate, da sfat și ajutor țaranului.

Aceste Soc. Anon. Comerciale și Micile Asociații sătești mai au și menirea, de a crea slujbe noi, pentru acel soi de copii, cari nu reușesc la diferitele școli, dar rămânând nădrăgari (după dorința lor), vor forma o destoinică pleiadă de propagandiști în materie.

Studentimea universitară la fel va avea abundență materie de propagandă!

Din lipsă de spațiu, nu intrăm în descrierea detaliată a diferiților rami din gospodăria sătească, amintesc numai:

1. Cultura de pasări.	2. Sericicultura.
3. Apicultura și derivatele.	4. Lăptărie și derivate.
5. Pomologia și Comerțul.	6. Cultura de zarzavate.
7. Cultura iepurilor de casă.	8. Adunat de păr diferit.
9. Fier vechi, Zdrențe, etc.	10. Presse de ulei,
11. Semințe uleginoase.	12. Industria Casnică.
13. Diferite asigurări.	14. Ajut. de înmormântare.

*

Înainte de războiu, atât Statul Ungar, cât și celelalte, obișnuiau a premia pe diferiții exportori, la fiecare încheiere de an, distribuiau așa numitele „*Refacții*“, sau premii.

Statul Român la fel va trebui să acorde diferitele înlesniri precum sunt: eventuală reducere, sau scut la vamă, reducere de impozite pe un timp anumit de 5—10 ani. Acordarea de premii pentru propagandiști, prin distribuirea de *coșnițe*, *găini*, și *cocoși de soi*, *gâște*, etc., mici atențiuni pentru asociațiuni.

La Soc. Anon. din Centrele județene, vor fi instalate ateliere pentru fabricarea de *coșnițe*, va instala ferme de albinărit, unde propagandiștii Soc. Anon. vor ține prelegeri, etc.

Eventuale comparații, sau sfaturi cu procedeele din streinătate, nu sunt la loc. Altă țară . . . alte obiceiuri.

La fel este și cu asociațiile noastre. Altă regiune, altă metodă de organizație și producție.

În rezumat acest soi de Asociațiuni, vor avea menirea de a rezolvi o mare problemă națională. Vom scăpa țara de batjocura streinătății, că la noi în România „timpul nu costă bani“. Țăranul își va vedea de muncă, munteanul va continua cu industria casnică și exploatarea de păduri, ne mai fiind silit de a lua lumea în cap, cu un car de ciubare colindând săptămâni, pentru a aduna 3—400 kg. grăunțe.

Conducătorii Coop. de Consum și Bănci Poporale, se nu fie îngrijorați pentru concurență. Primilor le vom transporta cu camioneta marfa necesară, iar ultimilor le vom spori capitalul. Cooperativelor Forestiere dela munte, le vom furniza alimentele necesare pentru muncitori, în schimb cu lemne fasonate pentru construcții la oraș.

*

Centrala Cooperativelor, prin organizarea sa birocratică nu are nici posibilitatea, dar nici interesul pentru acest soi de Asociațiuni. Până azi — după cât știm — nu a existat acest soi de organizațiuni la noi.

Societatea Anonimă din contra, având nevoie de sporirea producției, îi este o cerință vitală de a face propaganda recerută, cu orice preț. Faptul, că prin cumpărarea dela producător, obține marfa în stare proaspătă și suprimă pe intermediatori, o stimulează și pe ea, de a face o cât de vastă și rațională propagandă pentru a spori producția.

Având ajutorul statului, Soc. Anon. are latitudinea de a susporta o concurență cinstită, iar față de concurența murdară, va avea sprijinul Administrației.

Vorbind despre Asociațiile în chestiune, nici un moment nu ne cugetăm a suprima comerțul cinstit și a monopoliza comercializarea produselor țaranului. Concurența cinstită și dacă va urca prețurile pentru moment, totuși stimulează pe țaran la o producție și mai intensă.

Odată cu începerea a propagandei, va învia un nou soi de literatură, — broșuri cu conținutul ramilor amintiți, scrise la înțeles pentru țărănime. Aceste broșuri vor înbogași și tezaurul de cărți al „Astrei“.

Aceasta la fel ne va aduce reale și bune servicii în scopul propagandei.

Ce va distribui difuzorul, care va fi instalat la București? Operele și concertele din streinătate? Oare nu ar fi potrivită ținerea de conferințe agricole și sanitare?

Zăce ani dela Unire a fost îndeajuns cu specularea poporului. Este sosit momentul de a începe cu munca cea rodnică.

Organizația odată începută, nu vom înceta până când fiecare țaran va îndrăji glia, îi va da gunoiul recerut, pentru ai înzece producția de azi, — până când țaranul va înțelege, că frunzele de sfeclă — lăsată azi gunoi pe câmp — înfundate în groapă și amestecate cu tufeiul de porumb tocat, formează un bun și gustuos nutremânt pentru vite, — până când ciobanelul va înțelege, că cuțitașul lui este bun nu numai pentru despoiarea cojii copacilor, ci formează o bună uneltă pentru altoitul pomilor și rugurilor selbateci.

Iar când floarea și semința de fân, adunată azi pe podul de fân, aruncată fiind pe fânețele restaurate și nivelate, — și când ultimul rug selbatec și perii, sau merii vor fii toți nobilitați pe câmpuri, vom secera frumoasele roade a muncii noastre și ne vom bucura de frumuseța scumpei noastre patrii.

Cluj, la 20 Decembrie 1928.

BCU Cluj / Central University Library Dr. VICTOR CHIRILĂ.

Contabilitatea și administrația școalelor primare.

Tinărul învățător eșit din școală, nu are nici o idee despre conducerea registrelor și lucrărilor oficioase școlare, ba mai mult — după cum scria un fost subrevizor — nu știe să conducă școlilele comitetului școlar deși în școala normală se învață contabilitate.

Nu putem învinui pentru aceasta pe învățător numai, ci trebuie să fim sinceri și să spunem că e de vină programa școlii ee a făcut o.

Iată de ce:

I. În programa claselor a V și VI a școalelor normale este prevăzută și Contabilitatea. Care contabilitate pentru negustori, comercianți etc. sau pentru învățători?

Aici e greșala!

În școala normală se învață sumar noțiunile principale din studiul contabilității. ceace e necesar pentru cultura generală a unui învățător se fac probleme negustorești etc. cu comenzi de diferite mărfuri coloniale etc. cari probleme sunt treșute în registrele comercianților ca aplicare a celor învățate.

E lucru bun și acesta. Căci acei învățători cari ajung în

sate unde sunt cooperative sătești, știu cum trebuie condusă acea instituție.

Ba în cele mai multe comune sunt „Bănci populare“ a căror conducere e tot în mâna harnicului învățător.

Iată dar două chestiuni de o importanță destul de mare. Ar fi de ajuns ca cel puțin atât să se învețe în orele de contabilitate; ca după 2 ani de teorie să te alegi și cu priceperea lucrurilor practice!

Trebuie însă să spunem că aceia ce se învață e mai mult superficial și neclar. Ba mai mult se dau probleme de felul celei următoare: N. Goleșcu Brăila comandă o marfă — în problemă se spune ce marfă — dela G. Ionescu Galați. Acum profesorul dă această problemă și zice treceți problema în registrele respective ale ambilor negustori.

Această problemă n'are nici o legătură cu viața practică a unui învățător. Atunci de ce să se piardă timpul înzadar?

Iată ce ar fi mai folositor să se învețe:

În primul rând — în cl. V. — să se dea noțiunile elementare din studiul cotanabilității, și să se lucreze ca aplicare probleme bancare necesare spre a putea conduce o bancă pop. o cooperativă sătească etc.

Iar lucrurile nefolositoare în viață, e păcat să se mai piardă timpul cu ele.

Un alt lucru important este „Contabilitatea școlară“.

Aceasta trebuie să fie principalul pentru învățător. Se știe că învățătorul e secretarul Com. școlar comunal și ca atare el trebuie să întocmească socotelile acestuia.

Această sacrimă nu e lucru de glumă, — fiind grea; nu pentru complexitatea ei, ci prin faptul că în această direcție inv. n'a primit nici o cunoștință specială.

În această direcție trebuie orientați elevii ultimei clase a școlii normale. Să li se facă cunoscut: registru casa partizi, reg. bonuri de plată, chitanțier, borderouri separate pentru fiecare articol din buget, contul de gestiune al com. școlare etc. Să fie orientați asupra întrebunțării lor, asupra felului cum se induce în diferitele poziții de venite și cheltueli etc.

Iată dar un lucru de care nici nu s'amintește în orele de contabilitate în școala normală.

II. O altă chestiune la fel de importantă este aceea a conducerii registrelor cu actele oficiale — ordineși rapoarte — și a conducerii registrelor școlare ca: matricola, catalogul etc.

De toate acestea tinerii inv. nici nu aud până în ziua când se întâlnesc în școala primară cu ele.

Ori atunci de unde le poate cunoaște când n'a auzit nimic despre întrebunțarea lor și nici nu le-a văzut!

Pentru a le putea conduce se servește de câteva instrucțiuni vechi sau le conduce cum îi vine la socoteală. Altul se informează dela colegi mai în vârstă. Mulți sunt cari nu știu face un raport

autorităților; nu știu că în catalog și matricolă nu se admit corectări ci numai rectificări la rubrica observații și multe altele...

Pentru a înlătura și cea de a doua dificultate, s'ar putea face în felul următor: institutorul ce se află pe lângă școala de aplicație a școlii norm. să fie obligat de către directorul școlii norm. să fixeze cu ultima clasă de absolvenți o oră săptămânal — cel puțin în trim. III. al cl. VI în care să se explice și arate conducerea acestor registre.

Iar în cazul că sunt 2 institutori — cum și e aproape peste tot locul — al doilea poate ținea oră de contabilitate școlară necesară pentru a ști conduce socotelile com. școlar unde va funcționa!

Iată *) dar cu câtă ușurință și sacrificiu se pot înlătura aceste dificultăți mari de cari se isbesc 99 la sută din tinerii absolvenți.

Făcându-se așa credem că prestigiul învățătorului crește și mai mult în fața sătenilor cari văd că slujitoșul școlii lor știe să conducă și cooperativa ba și banca etc. Înafară de munca lui în școală! Și totodată va fi și o uniformitate în conducerea școlii, și a Contabilității școlare ceicea ce azi nu e și pe care noi o așteptăm fără întârziere!

VASILE F. CĂLUGARU,
învățător — Cara.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Cronică.

Congresul profesorilor de pedagogie. S'a ținut în sărbătorile Crăciunului la București, unde după discuțiuni serioase rezultatul s'a concretizat în următoarea

Moțiune

Profesorii de pedagogie adunați în al II-lea congres la București în zilele de 28 și 29 Decembrie 1928, pentru a căuta împreună să soluționeze unele probleme importante și urgente ale învățământului normal-primar, după discuții la cari au luat parte și profesori universitari de pedagogie, filosofie, etnografie, psihiatrie, neurologie, tehnologie și teologie, au votat următoarele de-ziderate.

ucația morală

Educația morală din orice școală, dar mai ales în școala normală primează orice problemă. De aceia trebuie reformată cât mai curând pe următoarele noi baze.

a) Să se aplice sistemul educației libere (sist. fôsterian) și să se institue premii pentru caracter și pentru fapte morale.

b) Directorul școlii normale să fie neapărat un pedagog

*) N. B. La una din școlile normale din Ardeal s'a făcut un pas dându-se elevilor absolvenți să conducă un reg a actelor oficioase ale școlii de aplicații. Aceasta fără lămuriri clare e prea puțin,

adică un profesor abilitat la pedagogie, indiferent dacă predă pedagogia sau alt obiect.

c) Profesorii școlii normale să fie pregătiți în mod special pentru această școală.

d) Să se înființeze și în școala normală funcția dirigenției.

e) Pedagogii (azi numiți și supraveghetori de ordine) să fie recrutați, cu începutul noului an școlar numai dintre absolvenții cei mai distinși ai școlii normale respective câte unul pentru fiecare clasă. În această funcțiune (care rămâne să fie organizată) învățătorii pedagogi se vor putea definitiva ca învățători și se vor putea înainta în instituții și chiar directori de școli primare.

Educația sexuală

Educația sexuală în școala secundară de orice fel este absolut necesară; iar în seminar și școala normală de unde ies luminători ai poporului, ea este și mai imperios cerută de funcția misionară a acestor două școli. De aceea:

a) Să se introducă în toate școlile secundare, pentru elevii ajunși la pubertate, educația sexuală, care trebuie considerată solidară cu educația morală și religioasă; și să se încredințeze, în fiecare școală, unui comitet sau consiliu format din: director, dirigente, profesorul de filosofie, sau pedagogie, medicul școlar și preot; iar în școala normală și pedagogul clasei recrutat după dezideratul de mai sus. Metoda va consista în lămurirea, când e nevoie, a noțiunilor relative la sexualitate și organizarea vieții școlare astfel încât preocupările gentile să fi excluse. Planul în detaliu al acestei educații urmează să se alcătuiască.

b) Paralel cu acțiunea școlii în această latură a educației să se înceapă o energică acțiune extra-școlară pentru combaterea pornografiei. Societatea profesorilor de pedagogie va întreprinde cercetări ample pentru descoperirea cauzelor corupției sexuale și va cere statului o lege draconică împotriva delictelor de acest fel, cari viciază mediul social și anulează aproape orice efect bun al școlii și a familiei.

Innoirea școlii românești

Școala românească trebuie să se adapteze individualității școlarului român și nevoilor timpului a locului, adică să fie școală pe măsura elevilor noștri și a realităților dela noi. Pentru această este absolut necesar:

a) Să se legifereze cel puțin pentru școala primară obligativitatea fișei personale, care complectată cu observațiile învățătorilor asupra individualității copilului în cursul anilor de școală va înfățișa suficient individualitatea lui și va face astfel posibile și individualizarea regimului școlar și orientarea profesională a absolvenților școlii primare.

b) Examenul de admitere în orice școală post-primară să

lie examen de aptitudine în raport cu școala respectivă (de ex. la șc. normală să primeze aptitudinea morală, la șc. de meserii aptitudinea tehnică.) Și acest examen să țină seamă de fișa personală.

c) Școalele post-primare să facă anual selecția elevilor și să trieze pe cei înapți spre alte școale și alte activități, căci dacă școala are dreptul de a elimina pe elevii incapabili, are și datoria de a-i plasa în școale sau stabilimente pentru care au aptitudini pentru a nu se pierde nici o energie.

d) Să se înființeze clase speciale pentru elevii supra normali (eminenți) pentru că aceștia reprezintă elita din cari se ridică personalitățile creatoare.

e) Să se legitimizeze pentru școala primară obligativitatea de a da concurs oficiilor de orientare profesională acio unde funcționează astfel de officii.

Reformarea școlii de aplicație.

Problema cea mai importantă pentru învățământul nostru primar, pentru cultura masselor și pentru promovarea științei educației la noi în țară este reforma școlii primare de aplicație. Școala primară de aplicație are funcția de a fi școală model și școală de avantgardă. Ea trebuie să fie exemplul celorlalte școale și laborator de unde să pornească directivele de activitate școlară și culturală. Căci școala de aplicație are menirea de a forma viitorii învățători. Dar pentru ca școala de aplicație să-și îndeplinească această funcție este absolut necesar ca :

a) Școala primară de aplicație să nu mai fie subordonată școlii normale ci să aibă întreaga conducere pedagogică și administrativă ca și școalele primare ordinare; și să aibă ca și acestea circumscripția ei și comitetul ei școlar.

b) Profesorul de pedagogie, directorul de drept al acestei școale, să-și aleagă singuri colaboratorii, adică pe învățătorii acestei școale, fără nici o condiție de stagiu anterior în învățământ pentru aceștia.

Planul amănunțit al reformei școlii de aplicație, alcătuit de Societatea Profesorilor de Pedagogie, fiind cunoscut ministerului încă de anul trecut, congresul de azi se solidarizează cu acel plan și cu moțiunea congresului precedent; și autorizează Comitetul să prezinte Onor. Minister aceste deziderate, între cari reforma școlii primare de aplicație este dezideratul principal, căci înfăptuirea acestei reforme va fi începutul unei epoci noi pentru școala poporului și pentru cultură în genere.

*

Inregistrăm și noi aceste hotărâri salutare, asupra cărora sperăm sa revenim.

Un document elocvent. Încă în toamnă revista noastră a primit scrisoarea de față, cu următorul cuprins :

Srijde, 17/VIII 1928.

Prea Stimate Doamne!

— „Urmăresc cu mare interes și bucurie viața pedagogică a României mari. Vreau să me abonez la revista: „*Învățătorul*“ din Cluj, dar nu știu cât costă abonamentul anual și nu știu cu precizie adresa clară și detaliată ca se pot trimite banii. Vă rog înscrieți-me direct prin-tre abonamenții Dvoastră și trimiteți-mi exemplarele apărute în anul acesta. Vă trimit niște hârtiuțe pe care e scrisă adresa mea în limba turcă Lipiți din acestea numai câte una de asupra fiecărui număr din revistă...

— „Turcia laică e partizana școalei active. Educația integrală e sistemul pedagogic al țării. Școlile primare sunt mixte...

— „O luptă inverșunată e în plină desfășurare contra ignoranței. Nu e departe timpul când toți cetățenii să se bucure de o cultură cel puțin elementară.

— „Corpul didactic turcesc urmărește cu interes puternic curentele noi pedagogice... Cunoaștem pe învățătorii și profesorii din lume ca element înfocat... care luptă pentru salvarea și înflorirea umanității.

— „M'am nutrit cu cultură românească. O Doamne! câtă fericire că idealul cântat de veacuri, s'a realizat. Doarmă în pace spiritul genialului Eminescu, V. Alexandi, Delavrancea, Avram Iancu și alți martiri.

Sunt abonat și la *Revista Generală a Învățământului* (București.) Urez succes și bunătațe.

Vă salut cu respect:

EYOB HANDI.

prof. de pedagogie și s. director la
Școala Normală *Nigde* (Turcia).

Am publicat în întregime această frumoasă scrisoare spre a servi ca un punct de întregire a articolului nostru „*Revista Învățătorul*“. Câtă deosebire între om și om, când celui din ținutul tău i-o trimiți și el o respinge, iar cel din împărăție străină fără să ne cunoască o reclamă. Servească și acest document drept indiciu de orientare și conformare pentru colegii noștri.

*

o frumoasă apreciere. — Pentru cei ce voesc să facă pe detractorii, tuturor lucrurilor de seamă, cari să observă în mișcările noastre învățătoresci, trebuie să i trimitem la vorbele frumoase a înțeleptului profesor S. *Mehedinți*, care cu privilegiul conferinței sale din 1 Februarie a. c. ținută în cadrul Extenziunii universitare din Cluj, vorbind despre reforma învățământului superior, a avut cuvinte de laudă asupra *constatărilor făcute* în cuvântul de deschidere ținut de președintele Asoc. învățătorilor la Congresul din 27 și 28 Dec. 1928.

Partea reprodusă de eminentul nostru bărbat de școală este cea referitoare la criza culturală a zilelor de astăzi, în care să arată că e provocată demulțimea incompetenților cocoțați pe toate treptele ierarhiilor noastre culturale. Avem tot respectul față de eseștiuni. Până nuse vor de-

lătura aceste figuri de carnaval, și înlocui cu elemente destoinice nu vom putea îndruma cultura românească pe drumul cel bun. Selecționarea valorilor de seamă, și așezarea lor în locurile de răspundere va fi singurul mijloc de prapășire al școlii și învățământului nostru național. Cine va îndrăzni însă să o facă?

*

Tabloul umilitor. Ziarul „*Curentul*” care arată un vădit interes problemelor școlare: în Nr. 387 din 12 Februarie 1929, publică articolul „*Școala primară*” a preșinului nostru dl Gh. Vlădescu-Albești învățător și deputat de Ialomița, în care arătându-se situația tinerilor cari intră în învățământ, ca concluzie ne prezintă următorul tablou umilitor:

Perceptor, salariul lunar 6000 lei cu remiză.

Primar, salariul lunar 3—4000 lei.

Jandarm salariul lunar 3000 lei, îmbrăcăminte, casă, luminat și lemne.

Notar, salariul lunar 3000 lei.

Agent sanitar, salariul lunar 3000 lei.

Moasă, salariul lunar 3000 lei.

Învățător, salariul lunar 2820 lei.

Precum se vede din această *scară* învățătorul e socotit în un rol inferior acestor *factori sociali*. Și această măsură este de o jignitoare nedreptate după-ce se știe, că învățătorul în raport cu aceste categorii are și ca pregătire și ca chemare un rol mult mai însemnat în viața de stat a țării noastre. Pentru-ce dar trebuie să trăiască în o situație materială inferioară acestor salariați de Stat? E necesar deci, ca prestigiul corpului învățătoresc, dărâmat prin o totală lipsă de înțelegere să se refacă dându-i se o leafă suficientă spre a putea face față nevoilor sale de toată zilele. Dacă până acum această anomalie s'a esplicat prin *lipsă de buget*, tot așa astăzi să pretinde îndreptarea răului ca o *datorie națională*.

*

O lămurire. Insp. școlar din Reg. IV a Sibiului sub No. 385/1929 a tremis revizoratelor școlare de sub jurisdicțiunea sa un ordin circular în care spune: că zilnic îi sosesc intervenții făcute pe un formular tipărit prin cari o seamă de învățători cer diferite avantagii cu privire la încadrare și salarizare. Dupăce toate vor fi colecionate, vor fi înaintate Onoratului Minister pentru soluționare.

Până ce Ministerul va hotări asupra acestor cereri, Insp. școlar nu uită ca să îndemne învățătorimea a nu se subtrage dela îndatoririle ce le prevede legea și regulamentul căci: „*n'ar fi cuminte, ca în vederea unor făgădueli pe care nici într'un caz cei ce le-au făcut nu le pot și înfăptui, să piardă învățătorii drepturile lor consfințite prin lege*”.

Ultimile cuvinte a ordinului subliniate de noi, fac aluzie la conducerea Asociației, deși pe nedreptul. Formularile tipărite nu sunt opera organizației învățărești, ci inițiativa unui învățător parti-

cular pentru care respectivul are toată răspunderea. Indemnul l'a primit din carcurile înalte, cari le ar fi dat să înțeleagă, că cu încadrarea de aceia nu s'a ajuns la rezultate pozitive, fiindcă nici odată nu s'au plâns Ministerului cei interesați. Mișcarea întreprinsă nu e făcută cu știrea Asociației. Prin urmare vizarea de mai sus a On. Inspectorat școlar a Regiunii Sibiu e cu totul gratuită.

Asociația noastră a lucrat așa cum Ea știe și e datoare să facă pentru drepturile învățătorilor. Despre demersurile ei a raportat în numărul trecut al revistei. Invățătorimea e liberă să facă cum voește. Așteaptă rezultatele stăruințelor noastre, ori ascultă sfatul Inspectoratului dela Sibiu.

*

Din activitatea Astrei. „Astra a trimis o circulară tuturor despărțămintelor ei, rugându-le ca „pomenirea eroilor jefiți pentru întregirea neamului” să se țină în fiecare biserică românească printr'o placă comemorativă, cuprinzând numele celor căzuți în războiu și ale celor dispăruți în acest timp.

Accste serbări de desvelire, vor ridica moralul cetățenilor, speră „Astra” și vor contribui ca cei dați, în parte, uitării, să vorbească conștiinței omenești de astăzi.

„Astra” s'a îngrijit după războiu și de o statistică a jertfelor românilor din Ardeal, Banat, Crișana, Sătmar și Maramureș, în decursul războiului mondial. Lucrarea — o parte — a apărut în Biblioteca „Astra”, materialul fiind prelucrat de istoricul nostru, dl V. T. Păcățianu.

Începând cu 20 Ianuarie 1929 publică publicația pentru popor, „Foaia Noastră”, care trecută acum la Sibiu are o „Pagină a Astrei”, în fiecare număr.

„Pagina Astrei” va publica sfaturi cum să se organizeze „cercurile culturale”, cum să se citească și ce să se citească, cum să fie condusă o bibliotecă populară, dări de seamă despre publicațiile „Astrei”, articole de educație cetățenească, pagini alese, cataloage de cărți bune, etc. „Foaia Noastră” costă anual 160 Lei și își are administrația în Sibiu, Piața Regelei Ferdinand 17.

A apărut Nr. 1 din revista „Astrei” în „Transilvania” (Ianuarie). Cu numărul acesta intră „Transilvania” în anul al 60-lea. Cuprinsul ei este bogat, interesant și viu, încât această revistă n'ar trebui să lipsească din nici o familie românească de intelectuali.

Președintele Acad. Române, dl E. Racoviță, scrie despre „premiu sau subvenții pentru cercetări și publicații?”, pe baza bogatei d-sale experiențe. Dl Șt. Meș, directorul Arhivelor Statului, din Cluj, începe un studiu mai lung despre viața bisericească a românilor din Țara Olului, dl prof. univ. Al. Borza ne face cunoscute pe nește români polonizați, de prin Țara polonă (impresii dela un congres recent) — adăugând totodată câteva fotografilor originale. Dl prof. N. Ghiulea urmează studiul organi-

zării asigurărilor sociale în Franța. Dl Horia Petra Petrescu arată la „Pagini alese” romanul „Sf. Magloire” de R. Dorgeles și traduce un capitol caracteristic. Dl Ciura Al. urmează frumoasa serie de evocări ale trecutului. Cum era odată: 4 Noemvrie 1918. Poezii de dñii Emil Isac, Al. Negură. O bogată cronică (subscrisă Vladimir Nicoară, Ana Voileanu-Nicoară, Dr. Lepși etc.) termină numărul.

Abonamentul la revistă: 300 de lei pe an. Numărul 30 Lei. Sibiu, str. Șaguna 6.

În satele *Bușag, Ciocăldu, Recea, Săsari* din apropierea Băii Mari s'au organizat sub egida „Astrei” femeile, la îndemnul înimoasei d-ne prof. și directoare din Baia Mare, *Marta Iepure*, membră în comitetul secției feminine-biopolitice a „Astrei”, constituindu-și subcomitete: pentru ajutorarea invalizilor, orfanilor, bolnavilor, a văduvelor de războiu, pentru împodobirea bisericii, pentru îngrijirea mormintelor, promovarea industriei de casă, pentru dansuri și doine naționale. Activitatea aceasta este cât se poate de salutară și laudabilă.

Cărți și Reviste.

Școala poporană din Făgăraș și depe Târnave de C. Stan insp. școl. Vol. I. *Făgărașul*. Dacia Traiană Sibiu 1928. Pag. 502. Prețul 300 Lei.

Dacă revista noastră a putut înregistra în paginile sale activitatea nefastă a unor indivizi, cari umplu cu nevređnicie ierarhiile noastre școlare; în schimb totdeauna când a găsit și lucruri frumoase le-a remarcat cu îndoită bucurie. De astă dată se degajează de o plăcută datorie, ocupându-se la acest loc cu *opera de mare preț* a insp. școlar dl C. Stan din regiunea Sibiiului. Și ne mirăm foarte mult, cum cronicarii revistelor noastre școlare, nu iau dat importanța care ar fi meritat munca și opera autorului. Din tot ce s'a scris asupra acestei lucrări de seamă, abea am remarcat recenziunea studioasă a prof. universitar *I. Simionescu* dela Iași, care între multele sale ocupații științifice a găsit vremea necesară de a o ceti și evidenția în fața opiniei publice.

În „*Cuvântul înainte*” autorul își legitimează întreprinderea prin câteva constatări înțelepte. Nu este ierfat să se vorbească „de oameni, de institute, de stări sociale necunoscute”, fiindcă această îndrăzneală provoacă: „*conflicte și priviri de neînțelegere, care ușor alunecă în dușmanii*”. Unde se ajunge însă atunci, când chiar nodându-ți osteneala să le cupoști, ai absurdă pretenție că tu ești cel mai indicat să le și conduci? Cazul *H. Constantinescu* din Cluj.

Școlul bine-definit în mintea autorului este de a le cu-

noaște întâiu pentru sine, fiindcă îi sunt încredințate supravechereii proprii, iar în al doilea loc pentru a fi în măsură să informeze exact pe cei ce trebuiesc informați. Căci „*cu cât ne vom cunoaște mai bine, cu atât am credința că ne vom iubi mai mult*“, și astfel să putem dărâma hotarul ce ne deosebește „*spre a se stabili una și aceeași mare suflească pretutindeni la toți Români*“.

În capitolul „*Din trecutul social și politic al Românilor din Făgăraș și depe Târnava*“, autorul își definește granițele descripției sale școlare, care cuprinde județele: Făgăraș, Târnava mare și Târnava mică. Deși județe învecinate fiecare are viața sa deosebită, provocată în urma trecutului istoric în care s'a desfășurat. Astfel poporul românesc din ținutul Făgărașului a fost influențat în dezvoltarea sa de numărul cel mare al boierilor, cari au lăsat urme neșterse în felul de manifestare a descendenților de azi. Viața autonomă de care s'a bucurat acest județ, i-a împrumutat și poporului un aer de independență, pe care nu-l aflăm în alte părți ale țării. Deci e bună și dreaptă judecata autorului, când ne spune la pag. 13: „*ei sunt mândri de trecutul lor, își cunosc drepturile, dar și datoriti; cea mai mică nedreptate îi solidarizează și călcând peste interesele lor personale, fac cauză comună în fața acelorora, cari caută să-i îngenunche*“.

Confirmată nota caracteristică a făgărășenilor, autorul prin o incursie istorică cearcă să documenteze și însușirea specifică a poporului românesc din Târnava-mare. Acest județ făcând parte din teritoriile colonizate cu Sași, românii ajung cu vremea slugile acestor coloniști.

Și fiindcă prin privilegiile date stăpânilor s'au împuținat drepturile rămase slugilor, românii, acestui, județ au crescut în alte referințe de viață omenească decât frații lor dela Făgăraș și astfel alta le este și construcția lor sufletească.

Dar autorul găsește situație nouă și la Târnava-mică. Acest județ fiind împărțit între familiile aristocrațiilor unguri; odată cu pământul aceștia au primit și drepturi de supremație asupra locuitorilor români. Prin legi draconice începute în 1514 și continuate până în 1847, locuitorilor români li se răpesc drepturile de proprietari și se încarcă cu cele mai grele sarcini de iobagi. Cresc în lipse și năcazuri, ne-au scos români cu calități sufletești mult mai scăzute chiar și decât la cei din județul cu nume identic. Și de aici concluzia autorului că având ei cu toții „*prea multe de îndurat*“, în toate manifestările lor „*sunt stăpâniți de anumite rezerve*“ care le împrumută un timbru de „*néncredere*“, chiar față cu intelectualii lor nelipsindu-le însă niciodată „*chibzuiala momentelor grele*“ (pag. 25—26).

Stăpân pe aceste caracterizări de mare însemnătate pentru priceperea stărilor culturale din fiecare județ aparte, autorul în pag. 128—130 se ocupă cu „*Scolile din Tara Otilului*“.

Pentru o mai ușoară înțelegere și o mai bună aranjare a ma-

terialului, întreg capitolul se împarte în patru subdiviziuni. În cea dintâi se tratează *trecutul școlilor*, în a doua *starea actuală*, în a treia *învățământul minoritar*, iar în cea din urmă *școala de mâne*.

De reținut din această parte e împrejurarea că Făgărașul are cele mai vechi așezăminte culturale adăpostite în zidurile celor 23 de mănăstiri dela poala munților Carpați, Primul punct luminos e școala română cu învățături calvine a „S. Lorantfy“ înființată la anul 1657 chiar în Făgăraș. A doua după aceasta se găsește tot în acest oraș la 1765. Tot în această vreme se mai știe încă de alte 28 de școli sătești. În afară de acestea se ridică în fiecare comună reședință de companie a grănicerilor alte câteva școli capitale. Și așa rând pe rând s'au înființat toate celelalte așa încât astăzi nu este sat fără școală și fără învățător încât absolut nici un obligat de școală nu rămâne fără instrucție.

Partea a treia dela pag.-le 131—500 e rezervată monografiilor școlare din cele 79 comune a jud. Făgăraș — aranjate în ordine alfabetică —. Dacă este ceva de observat, apoi se poate spune la partea aceasta, căci nu fiecare monografie în parte reprezintă o valoare. Îndigetările date de autor prin o circulară adresată direcțiilor școlare nu a fost suficientă, spre a da importanța cuvenită unei adevărate monografii cu un atât de important rost istoric și cultural. Dacă autorul chema în o conferință prealabilă pe directorii de școli, în care să le arate planul ce urmărește și importanța lucrării ce pregătește, cred că scriitorii monografiilor puneau alt interes, altă muncă și astfel ne-ar fi putut da lucruri de mai mare valoare. Cerând mai multă modestie unora când vorbesc de persoana proprie și excepționând dedicația dela începutul cărții care putea lipsi cu totul, totuși putem spune că dl. insp. școlar C. Stan a dat la lumină o lucrare de reală valoare care înseamnă un drum nou în viața noastră școlară și culturală. Munca săvârșită de acest om e un avertisment și pentru atâți alți domni inspectori, cari nu-și înțeleg nici azi rolul de cercetători ai trecutului și îndrumători ai prezentului în tot ce privește școala și învățământul din cuprinsul Țării românești. Felicităm autorul de frumosul început dorindu-i mijloace norocoase să poată continua editarea volumelor II și III, cari privesc Școala poporană din celelalte două județe a Dsale.

tr.

Bibliografie

1. „**Cărticica Furnicilor**“ de C. G. Salzman trad. de P. Gârboviceanu, Editura Casei Școlilor, București 1928. Prețul 30 Lei.
2. „**Viață în studiul Matematicilor**“ de I. Nisipeanu și T. Geantă, Cultura Românească București. Prețul 150 Lei.
3. „**Viață în studiul Științelor naturii**“ de I. Nisipeanu și T. Geantă, Cultura Românească, București 1928. Prețul Lei: 150.—

Convocare.

Domnii acționari ai „Băncii Invățătorilor“ S. A. Cluj se convoacă la

a VIII-a adunare generală ordinară

care se va ținea Luni la 25 Martie 1929 oara 3 p. m. în localul societății din Cluj, Piața Ștefan cel Mare No. 7 cu următoarea

ORDINE DE ZI:

1. Deschiderea și constituirea adunării
2. Numirea unui notar și alegerea alor 2 verificatori și scrutinători.
3. Raportul Consiliului de administrație și al Comisiei de cenzori. BCU Cluj / Central University Library Cluj
4. Stabilirea bilanțului pe anul 1928 și votarea absolutorului Consiliului de administrație și Comisiei de cenzori.
5. Distribuirea profitului net.
6. Alegerea alor 4 membri în Consiliul de administrație și a unui membru în Comisia de cenzori.
7. Fixarea mărcilor de prezență pentru anul 1929.
8. Eventuale propuneri conform Statutelor.
9. Inchiderea adunării.

În cazul, că nu vor fi prezentate voturile cerute de alin. 1. din Art. 15 al Statutelor, prin aceasta se convoacă o nouă adunare generală pe ziua de 1 Aprilie 1929 la orele 3 p. m. în localul societății din Cluj, Piața Ștefan cel Mare No. 7 cu aceeași ordine de zi, când în baza Art. 15. alin. 2 din Statutele societății se vor aduce hotărâri valide, fără considerare la numărul acționarilor și voturilor prezente.

Cluj, la 28 Februarie 1929.

Consiliul de Administrație.

Banca Învățăto

Active

CONTUL BILANT ÎNCHEIAT

	Lei	b.	Lei	b.	Lei
Numerar în cassa			531.623		
Scont			19,108.162		
Conturi Curente			1,897.924		
Efecte			93.000		
Imobile			1.480.000		
Diverse Conturi Debitoare			21.994		
Mobilier			1		23,132.704
Librăria: Marfă proprie și în comision	796.432				
Ramburse neincasate	21.738		818.170		
Diversi Debitori cu acoperire			145.626		953.796
					24,096.500

Cheltueli

CONTUL PROFIT

	Lei	b.	Lei	Lei	b.
Interese: la depuneri	2,142.644				
la reescont	401.705		2,544.349		
Cheltueli generale			209.985		
Salare			800.206		
Porto			134.524		
Chirie			86.600		
Jetoane			12.000		
Impozite			156.494		3,944.158
Profit net; Transpus			5.650		
Profitul anului 1928			390.550		396.200
					4,340.358

Ioan C. Căprariu
director, expert contabil.

Cluj, la 31

CONSILIUL DE

Andrei Pora
președinte.

Traian Șuteu
v. președinte.

A. Domide
v. președinte.

Dr. Romul Curta

Anastasiu Demian

Gavril Almășan

Ioachim Pop

Gavril Bochiș

Verificat, aflat în ordine și în consonanță

Cluj, la 28

COMISIA DE

Ștefan Peneș
președinte, expert contabil.

Const. Iencica

Jeronim

rilor S. A. Cluj.

LA 31 DECEMBRIE 1928.

Pasive

	Lei	b.	Lei	b.	Lei	b.
Capital — — Lei 1,000.000.—						
Din emisiunea II. „ 1.224.471.—	2,224.471	—				
Fond de rezervă Lei 0.000.—						
Fondul librăriei și tipografiei — — „ 80.000.—						
Fondul creanțelor dubioase — — „ 105.000.—						
Fondul de penzie „ 200.000.—	505.000	—				
Depuneri — — — — —	17,249.752	—				
Reescont — — — — —	2,747.000	—				
Diverse Conturi Creditoare — — — — —	40.811	—				
Dividendă neridicată — — — — —	108.190	—				
Interese transitoare anticipate — — — — —	308.000	—	23,183.224	—		
Librăria: Mărfuri în comision — — — — —			517.076	—	23,700.300	—
Profit net: Transpus — — — — —			5.650	—		
Profitul anului 1928 — — — — —			390.550	—	396.200	—
					24,096.500	—

BCU Cluj / Central University Library

ȘI PIERDERE

Venite

	Lei	b.	Lei	b.	Lei	b.
Profit transpus — — — — —					5.650	—
Interese și proviziuni diverse — — — — —					4,334.708	—
					4,340.358	—

Decembrie 1928.

Victor R. Iepureanu
procurist, contabil autorizat.

ADMINISTRAȚIE:

Dr. Vasile Dancu Mihail Hurducaclu Petre Bura Iacob Boieriu

Gheorghe Prodan Gh. Stelea Ioan Pescariu Alexandru Filimon
cu registrele societății.

Februarie 1929.

CENZORI:

Puia

Andrei Mureșan

Vasile Bucur
expert contabil.

Raportul Comisiei de cenzori.

ONORATĂ ADUNARE GENERALĂ!

Avem onoare a Vă raporta, că am examinat registrele principale și auxiliare ale Băncii Invățătorilor S. A. Cluj și am aflat că acelea sunt conduse cu conștiențiozitate și încheiate corect. Am examinat Bilanțul anului 1928 și Contul Profit și Pierdere pe care l'am aflat corect și în consonanță cu registrele societății.

Am cercetat și ne-am convins, că activele arătate sunt de față și în consonanță cu registrele de contabilitate și înduse în inventar.

Referitor la împărțirea profitului de Lei 396.200— ne alăturăm propunerii Consiliului de Administrație, pe care o recomandăm spre primire.

Vă rugăm deci a primi Bilanțul anului 1928 și a da absolutul Consiliului de Administrație și Comisiei de cenzori pentru gestiunea anului expirat.

Cluj, la 28 Februarie 1929.

Ștefan Peneș

președinte, expert contabil.

Constantin Iencica

Vasile Bucur
expert contabil.

Ieronim Puia

Andrei Mureșu

Un bilanț și o datorie.

E vorba de bilanțul încheiat pe anul 1928 al „*Băncii Invățătorilor S. A. din Cluj*”.

Această bancă, deși este una dintre cele mai tinere instituțiuni similare și cu un capital social semnat de 2 ½ milioane lei, încheie anul de afaceri 1928 cu active de 24 milioane lei — sau cu o creștere de 30 % față de anul precedent.

Activele de 24 milioane erau învestite la finea anului trecut precum urmează: 19 milioane în împrumuturi cambiale, 1.9 milioane în conturi curente, 1.48 milioane în imobilé, 0.82 milioane în marfă de librărie și 0.78 milioane în numerar, efecte și diverse poziții debitoare.

Pasivele se grupează în următoarele poziții: Capital Social 2 ¼ milioane, diferite rezerve 0.5 milioane; Depuneri 17 ¼ milioane, Reescont 2 ¾ milioane. Interese cuvenite anului 1929, 0.3 milioane, Diversi creditori 0.7 milioane, iar Beneficiul este de aproape 400 de mii Lei.

Bilanțul astfel încheiat, este real, este solid, este mai frumos de cât s'ar putea aprecia de un nepricepător al cifrelor.

Cifra depunerilor din prezentul bilanț este un indiciu sigur, asupra creditului atribuit de clienții — „*Băncii Invățătorilor*” — iar reescontul prezintă un contrast, aproape de neînțeles, față de acest credit al deponenților. — Realitatea prezentată mai sus, se datorește în primul rând conducerii băncii.

R zumând cele expuse, fac următoarea constatare: *Clientela acordă credit îndestulitor „Băncii Invățătorilor”, Banca este bine condusă, iar rezultatul bilanțului pe anul 1928 este satisfăcător.*

Față de prezenta constatare măgulitoare, dar reală, pentruca aprecierea mea să fie complectă — mă simt dator să fac și o altă constatare — mai puțin măgulitoare, dar tot atât de reală — și anume: După firmă, și după deținătorii acțiilor, banca despre care vorbesc este a Invățătorilor, din Ardeal, Crișana și Maramureș — cari învățători pot fi mândri (făloși) că au creat această instituțiune financiară, „*Banca Invățătorilor S. A. Cluj*”, care prezintă un bilanț așa de solid pe anul de gestiune 1928.

În cuprinsul celor 20 de județe, în cari sunt împărțite ținuturile de dincoace de Carpați — și asupra cărora se extinde *Asociațiunea Invățătorilor*, trebuie să funcționeze circa 7000 de învățători. Dacă fiecare membru al Asociațiunei ar semna, și plăti în mediu acții în valoare de 1000 de Lei, sumă nu prea exag rată (30 Lei de aur) ar trebui ca „*Banca Invățătorilor*” să aibă un capital de 7 milioane de Lei. Cum însă printre membrii „*Asociațiunei Invățătorilor*” sunt și oameni cu bună stare materială, acest capital ar putea fi — fără mare greutate — dublat adecă ridicat la 14 milioane de Lei. Nici această sumă nu e prea mare

față de numărul mare al Invățătorilor în funcțiune, dincoace de munți. *În acest caz s'ar putea înființa și așa ar fi ideal și logic — câte a filiale, o librărie și o tipografie în fiecare Capitală de județ.*

Și este logic să fie așa — căci noțiunea de învățători — mai bine zis de luminători ai poporului, s'ar armoniza perfect cu noțiunea și de îndrumători economici ai poporului. — Luminătorii — sau părinții sufletesti, în cazul dat nu vor mai suferi ca poporul să fie stors și secătuit prin camete grele, de către băncile streine, în primul rând de cele jidovești — și tot asemenea nu vor admite, ca economiile bănești, — adunate cu sudori de sânge — să fie jefuite după exemplul recent al băncilor, tot streine jidovești, din Gherla și Cluj. (Vezi cazul Băncii Comerciale din Gherla și a Băncilor Unite din Cluj, unde Românii au păgubit sume enorme.)

Dacă Invățătorii Români din Ardeal, Crișana și Maramurăș, au fost în stare să facă primul pas — care este cel mai greu — să nu fie în stare să facă și al doilea pas? Având încredere în pasul făcut, întemeind Banca? Să nu fie în stare să realizeze planul arătat: *un capital vărsat de 15 milioane lei, întemeierea de filiale și librării, în fiecare capitală de județ?*

Rezultatul, ce s'ar ajunge, numai după doi ani de funcționare, nu este în stare să mi'l cifreze nici unul dintre cititori.

V'am arătat, bilanțul propriei D-Voastre bănci Domnilor Invățători, dar în acelaș timp nu m'am sfuit să vă arăt și datoria ce aveți încă față de această bancă — și față de D-voastră înșivă — dându-i atențiunea și sprijinul de care are nevoie, pentru ca să Vă împliniți în întregime rolul de conducători, de îndrumători și de luminători nemijlociți ai poporului.

Aceste cuvinte, isvorâte din cel mai curat suflet, pentru prosperarea, materială și culturală a poporului românesc, vi le spune un om, care atribuie tăgmei învățătoresți, mai multă valoare și mai mare putere, decât Vă atribuiți D-voastră înșivă. Fi-vor oare înțelese și realizate aceste idei, de către cei chemați?

Aștept să văd!

Cluj, 28 Februarie 1929.

Ștefan Peneș

expert-contabil, președ. Com. de cenzori.